28.12.2022

Група 14. Всесвітня історія. Урок 54. Китай. Ладиченко 11 клас с. 87-91.

Китай

Актуалізація предметних компетентностей

Пригадайте, які сили прийшли до влади в Китаї після революційних подій 1925-1927 рр.

1. Проголошення КНР. Після завершення Другої світової війни в Китаї склалася ситуація, коли за владу розпочали боротьбу дві впливові сили - гоміндан і компартія Китаю. Ця боротьба між ними тривала вже протягом 20 років, і лише японська окупація змусила їх тимчасово об'єднатися проти спільного ворога. Після війни боротьба розгорілася з новою силою. За гомінданом і КПК стояли наддержави - США та СРСР, які надавали своїм друзям всіляку допомогу: постачали озброєння, боєприпаси, продовольство, надсилали інструкторів, навчали керівні кадри тощо.

Громадянська війна в Китаї тривала з 1946 по 1949 р. Спершу перевага була на боці гоміндану, але в середині 1947 р. становище військ Чан Кайші різко погіршилося. До середини серпня комуністи оволоділи майже всією Маньчжурією. Незважаючи на допомогу, яка надійшла від США у квітні 1948 р. в розмірі 570 млн доларів, уряд гоміндану продовжував здавати позиції. У першій половині 1949 р. комуністи захопили Пекін, Шанхай, Нанкін, Гуанчжоу. Війська гоміндану практично були розгромлені.

У вересні 1949 р. в Пекіні відбулася перша пленарна сесія Народної політичної консультативної ради Китаю (НПКРК). Перебравши функції Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП), сесія ухвалила Загальну програму, яка відіграла роль тимчасової конституції КНР.

1 жовтня 1949 р. на площі Тяньаньмень у Пекіні відбулася урочиста церемонія проголошення Китайської Народної Республіки. Однак Чан Кайші 28 лютого 1950 р. поновив за собою титул президента Китайської Республіки. Разом із більшістю членів уряду Чан Кайші вилетів літаком на о. Тайвань, де вже зібралися сотні тисяч його прихильників. На карті світу з'явилася друга китайська держава - Китайська Республіка.

2. Культ особи Мао Цзедуна. «Великий стрибок», комуни, культурна революція. Соціально-економічні експерименти комуністів Китаю. На сесії було обрано Центральну народну урядову раду, головою якої став Мао Цзедун.

Після смерті Й. Сталіна Мао Цзедун почав претендувати на першу роль Китаю у комуністичному русі. Наприкінці 1950-х рр. він відійшов від погодженого з СРСР курсу і розпочав форсовану індустріалізацію з метою наздогнати передові країни світу. Цей експеримент з ініціативи Мао Цзедуна було названо «великим стрибком» і розпочато 1958 р.

• Мао Цзедун

Особливості політики «Великого стрибка»:

- ставка на різке збільшення виплавки чавуну і сталі, видобутку вугілля шляхом масового спорудження примітивних доменних печей. Проте такий чавун виявився непридатним для промислового використання;
- створення замість сільських колективних господарств (аналогів радянських колгоспів) «народних комун», у власність яких перейшли всі засоби виробництва та «усуспільнені» домашня птиця і посуд. Працю було організовано на основі військової дисципліни. Здійснювався безплатний розподіл продовольства без урахування кількості та якості праці, було ліквідовано ринки в містах і селах, заборонено торгівлю.

Зрівнялівка остаточно знищила стимули до покращання праці, і замість отримання великого врожаю, на що сподівалися китайські керівники, урожайність у країні різко впала. «Великий стрибок» закінчився повним провалом.

ПОГЛЯД УЧАСНИКА ПОДІЙ

Я не претендую на право автора ідеї створення народних комун, я лише вніс пропозицію... Я... закликав до масової виплавки 10,7 млн тонн сталі, і якщо ви схвалювали це, теж можете розділити зі мною частину провини... Весь світ проти досвіду народних комун... Може, ми зазнали цілковитої поразки? Ми зазнали лише часткової поразки. (Із виступу Мао Цзедуна на нараді політбюро ЦК КПК 23 липня 1959 р.).

БЛІЦ-ОБГОВОРЕННЯ

Спробуйте пояснити, чому китайський лідер заявляв, що поразка «великого стрибка» є лише частковою.

На ліквідацію тяжких наслідків «великого стрибка» було витрачено кілька років. За цей час Мао Цзедун підготував новий експеримент під назвою «культурна революція» (1966-1976).

• Хунвейбіни знищують книги

Нічого спільного ані з культурою, ані навіть з революцією ця акція, що розбурхала цілий світ, не мала. Під вивіскою «культурної революції» нове покоління прихильників китайського вождя провадило відвертий геноцид колишніх сподвижників Мао, що намагалися виступити з критикою режиму. Першими жертвами репресій стали лідери КПК - голова КНР Лю Шаоці, генеральний секретар ЦК КПК Ден Сяопін та ін. Після багатотисячного мітингу в серпні 1966 р. в Пекіні було створено спеціальні каральні загони «культурної революції». У вогнищах, розпалених на міських майданах, як у 1930-ті рр. в Німеччині, палали книги Шекспіра і Драйзера, Пушкіна і Достоєвського. Розлючені й засліплені цитатниками Мао, «червоні охоронці» (хунвейбіни) і «бунтівники» (цзяофані), керовані безпосередньо «великим керманичем» і його найближчими поплічниками, громили партійні комітети і міністерства, захоплювали підприємства і вищі навчальні заклади. Так китайська молодь стала основним провідником «великої пролетарської культурної революції».

Крім молоді, головну роль у проведенні «культурної революції» відіграла армія. Структуру державної влади було зруйновано. У країні утвердилася військово-бюрократична диктатура. Боротьба за вплив і владу між різними угрупованнями діячів «культурної революції» тривала аж до смерті Мао Цзедуна в 1976 р. Загалом «культурна революція» ще більше погіршила економічну ситуацію в країні.

3. Трансформаційні процеси в Китаї на зламі XX-XXI ст. Ден Сяопін. Наприкінці 1970-х рр. до влади в Пекіні повернувся Ден Сяопін, репресований під час «культурної революції». У 1973 р. він був поновлений на верхівці влади, однак 1976 р. знову зазнав переслідувань. Після смерті Мао Цзедуна його реабілітували, і з 1978 р. він став найвпливовішим політичним діячем Китаю, ініціатором і головним архітектором реформ, хоча й не обіймав найвищих посад у КПК і державі.

*• **Ден Сяопін** - партійний і державний діяч КНР, учасник громадянської війни і народної революції. Активний прихильник перетворення Китаю до кінця XX ст. у передову державу з потужним економічним і ракетно-ядерним потенціалом. У 1956-1966 рр. - генеральний секретар ЦК КПК. Голова комісії радників КПК у 1982-1987 рр., голова Центральної воєнної ради у 1983—1990 рр.*

Цей маленький на зріст чоловік відіграв дуже важливу роль у житті сучасного Китаю. У грудні 1978 р. під його керівництвом було проведено пленум ЦК КЦК, який поставив завдання радикально змінити внутрішню і зовнішню політику країни.

Отже, реформи в Китаї почали втілюватися в життя з 1979 р. Першою з них стала перебудова сільського господарства. Кооперативи було розпущено, селяни отримали землю в довгострокову оренду, їм дозволялося реалізовувати більшу частину врожаю за вільними цінами, і лише певну кількість вони здавали на державне замовлення. Прибутки селян значно зросли. Держава стимулювала сільськогосподарську реформу, зокрема піднявши закупівельні ціни на 18 видів продукції села. У 1984 р. врожай зерна в Китаї сягнув 407 млн тонн - удвічі більше, ніж 1958 р. Це дозволило не тільки «нагодувати народ», а й перетворити Китай з імпортера продовольства на його експортера.

РОЗВИВАЄМО КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ

Чому, на вашу думку, керівництво КПК змушено було повернути до влади Ден Сяопіна і погодитися на запропонований ним економічний курс?

Майже одночасно розпочалося створення спеціальних економічних зон. На узбережжі було виокремлено 4 такі зони й 14 районів, до яких входять найбільші промислові міста країни - Шанхай, Тяньцзінь, Гуанчжоу та ін. Через ці економічні зони до Китаю надходять іноземні інвестиції, сучасні технології, досвід модернізації сучасного виробництва. Усього з 1979 по 1995 р. іноземні капіталовкладення становили понад 181 млрд доларів, причому від 2/3 до 3/4 (за різними оцінками) з них надійшло від китайської діаспори. Вони стали важливим чинником піднесення китайської економіки.

З 1984 р. розгорнулася реформа системи управління державною промисловістю, мета якої - відмова від централізованого директивного плану й перехід до ринкових відносин. На початку 1995 р. 85 % державних підприємств працювали за підрядними формами роботи. У березні 1998 р. на сесії вищого законодавчого органу Китаю пролунали такі цифри: у недержавному секторі економіки країни зайнято понад 200 млн осіб, що на 80 млн більше, ніж на підприємствах і в установах державного сектору. У березні 1985 р. було вирішено реформувати систему управління у сфері науки і техніки для її якнайскорішої модернізації відповідно до вимог науково-технічної революції.

Реформи у сфері освіти передбачали передання відповідальності за початкову освіту місцевій владі, сприяння розвиткові професійно-технічної освіти, введення 9-річного обов'язкового навчання, збільшення фінансування освіти, розширення самостійності вишів.

Важливою рисою досить успішних економічних реформ у країні було те, що вони здійснювалися не «за будь-яку ціну», а супроводжувалися покращанням життєвого рівня населення. З 1979 р. середньорічний приріст прибутків міського населення становив 6,5 %, сільського - 8,2 %, а обсяг ощадних вкладів населення збільшився в 103 рази.

Навесні 1989 р. у Китаї, як і в країнах європейського соціалістичного блоку, було здійснено спробу «оксамитової» революції, формальним приводом для якої стала смерть колишнього генерального секретаря ЦК КПК Ху Яобана. Починаючи з 18 квітня 1989 р. на центральній площі Пекіна Тяньаньмень почали безперервно відбуватися студентські маніфестації. Мітинги під гаслами демократизації за західним зразком пройшли у Шанхаї, Нанкіні та інших містах.

30 травня влада здійснила спробу мирно витіснити людей з площі, але маси людей просто зупинили колони бронетехніки своїми тілами. Увечері 4 червня відбулося крупномасштабне застосування збройних сил, з великою кількістю загиблих і поранених. Площу було очищено, наметове містечко ліквідоване, частина демонстрантів заарештована.

• Намети на площі Тяньаньмень

На початку XXI ст. Китай перетворився на провідну державу світу. У 2010 р. він став найбільшим у світі експортером і другою країною (після США) за розвитком економіки. Китай має найбільші запаси золота та іноземної валюти. Серед негативних наслідків бурхливого розвитку є значне забруднення повітря, ерозія ґрунтів, скорочення кількості і погіршення якості питної води, особливо на півночі. Інфляція, у цілому, незначна - в останні роки вона не перевищила 5 %. У Китаї налічується близько 4,5 % безробітних. За межею бідності перебувають майже 3 % населення.

Досвід Китаю особливо корисний для України. Встановлення дружніх відносин з КНР, виведення їх на рівень стратегічного партнерства - одне з істотних досягнень зовнішньої політики незалежної України.

Потенціал українсько-китайської співпраці у найрізноманітніших галузях промисловості, сільського господарства, науки і техніки - величезний, і його успішна реалізація залишається одним із найважливіших завдань двосторонніх відносин.

Формуємо предметні компетентності

Хронологічну

Поставте події у хронологічній послідовності: «культурна революція»; громадянська війна; реформа системи управління; «великий стрибок».

Просторову

Покажіть на карті о. Тайвань, де була розташована друга Китайська Республіка.

Інформаційну

Використавши додаткові джерела, складіть історичний портрет Мао Цзедуна.

Логічну

1. За яких обставин комуністи прийшли до влади в Китаї?

2. Визначте сутність експерименту «великий стрибок».

3. Які сили брали участь у здійсненні «культурної революції»?

4. Визначте напрямки економічних реформ у Китаї останніх десятиріч.

5. Яких успіхів в економіці досяг Китай протягом останніх десятиріч?

Аксіологічну

Висловіть своє ставлення до подій у травні 1989 р. на площі Тяньаньмень.

Мовленнєву

У класі обговоріть питання щодо перспектив подальшого розвитку Китаю. Чи могли вони призвести до зміни влади в Китаї?

Дати і події

1 жовтня 1949 р. *- проголошення КНР*

Грудень 1978 р. *- пленум ЦК КПК, що розпочав реформи*

30 травня 1989 р. *- події на площі Тяньаньмень*